

Ryszard Grygiel, Eugeniusz Czarny

Jarocin, woj. kaliskie, St. 2, AZP
62-33/19

Informator Archeologiczny : badania 24, 98-99

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

określić. Mało precyzyjne wyznaczniki pozyskane w trakcie badań archeologicznych stworzyły konieczność szukania przesłanek do określenia funkcji obiektów w archiwaliach i publikacjach związanych z Hrubieszowem. Dalsze prace nad zagadnieniem będą temu poświęcone.

**Jankowo Dolne, gm. Gniezno
woj. poznańskie St. 21
AZP 49-39/146**

**Muzeum Początków Państwa Pol-
skiego w Gnieźnie**

Badania prowadził mgr Czesław Strzyżewski. Finansowało MPPP w Gnieźnie. Pierwszy sezon badań. Osadnictwo wczesno- i późnośredniowieczne oraz z czasów nowożytnych, w tym dwory — rycerski z XV w. i szlachecki z XVIII w.

Stanowisko, odkryte podczas badań AZP w 1986 r., znajduje się 0,28 km na S-SE od szosy prowadzącej z Gniezna do Torunia, 0,28 km na SW od Wełny i 0,5 km na W od Jez. Jankowskiego. Obiekty odkryto na wysokim wzniesieniu (107,42 m npm), okoloną doliną (94,91 m npm) i jarami (97,68 m npm), którego kulminacja zajmuje powierzchnię 35-40 (NW-SE) x 15-20 m.

Wykop długości 23 m (WWS-NNE) i szerokości 1 m założono lekko poniżej kulminacji wchodząc w części wschodniej na jej skraj. Na odcinku 0-6,3 m wykop poszerzono z wkopami do 7 m, a na odcinku 14-23 m powiększono go do 1,5 m. Razem rozkopano powierzchnię 61,25 m², eksplorując do 0,9 m głębokości w części zachodniej, a do 2 m w części wschodniej.

W części zachodniej stanowiska odsłonięto zarys fragmentu budynku usytuowanego na osi NW-SE, zbudowanego w konstrukcji kamienno-drewniano-ceglanej, z izbą, której podłogę stanowiła gruba warstwa gliny. Przy ścianie NE pomieszczenia odkryto rumowisko gotyckiego pieca kaflowego, przykryte warstwą gruzu i gliny przemieszanej z materiałem z czasów nowożytnych. Piec zbudowano z kafli płytowych wypełniających, fryzowych, gzymsowych, ażurowych i zwieńczających oraz z kafli garnkowych o otworach kwadratowych i okrągłych, wykorzystując również cegły i dachówki piecowe oraz kolisty pierścień wylotu ciągu grzewczego. Dotychczas wyróżniono około 170 kafli, w tym 122 pokrytych polewami i 10 bez niej (ale ze śladami bielienia) o bogatej ornamentyce. Wyróżniono 81 motywów, w tym 11 o tematyce religijnej (Adam i Ewa, Zwiastowanie, Pokłon Trzech Królów, Ukrzyżowanie, św. Jerzy, św. Marcin, św. Małgorzata i inne). Przeważają kafele z herbami, które występują na 59 kaflach. Wśród 34 herbów znajdują się: Orzeł, Pogoń, herby królów — hełmy z koronami, głowy z koroną, królowej Jadwigi i Anny Cylejskiej, Zygmunta Luksemburskiego, Kapituły Gnieźnieńskiej, arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana ze Sprowy — Odrowąża (zmarł w 1464 r.), herby rycerskie — Poraj, Dryja, Działosza?, Grzymała, Jastrzębiec, Leszczyc, Łódzia, Nałęcz, Orla, Ogończyk, Sulima, Topór, Zaremba i inne. Na 19 kaflach wyróżniono 14 scen rodzajowych z postaciami, rycerzami, końmi, trębaczami i polowaniami. Na 7 kaflach są motywy architektoniczne, a na 20 kaflach wyróżniono 14 widoków postaci i stworów fantastycznych i zwierząt. Na 10 kaflach są motywy geometryczne — prostokąty, trójkąty, koła i plecionka. Wydzielono też 5-6 kafli bez ornamentyki i polewy. Wśród kafli garnkowych wyróżniono po 4-5 egzemplarzy z dwójakimi otworami. W piecu i glinie znaleziono ułamki naczyń glinianych, przedmiotów żelaznych, kości zwierzęcych i drewna z okresu późnośredniowiecznego. Piec datuje się na drugą połowę XV w.

W wykopie na odcinku 16,6-23 m odsłonięto rumowisko dworu z XVIII w., wzniesionego w konstrukcji szachulcowej, z fundamentem drewniano-kamienno-ceglanym. Budynek był podpiwniczony, a jego spąg wystąpił na głębokości 1,52-1,9 m od powierzchni pola. Pożar, który zniszczył zabudowę dworską był bardzo intensywny i nastąpił krótko po postawieniu pieca zbudowanego z kafli płytowych, malowanych na białą i niebiesko, zdobionych motywami roślinnymi i geometrycznymi. Znaleziono liczny materiał źródłowy datujący się do końca XVIII w.

W warstwach kulturowych i przemieszanych znaleziono również ułamki ceramiki i kafli z XVI-XVII w., kawałki płytek posadzkowych, szyb, przedmioty żelazne i szeląg Jana Kazimierza.

Dwór Porajów z XV w. zapewne ma związek z informacją z 1496 r. o miejscu zwanym „grodziszcze”.

Badania będą kontynuowane.

**Jarocin, woj. kaliskie
St. 2 AZP 62-33/19**

Muzeum Regionalne w Jarocinie

Badania prowadzili doc. dr hab. Ryszard Grygiel i mgr Eugeniusz Czarny. Finansowali WKZ w Kaliszu i Muzeum Regionalne w Jarocinie. Płaty sezon badań. Rezydencja obronna Zarembów z II poł. XIII-XIV/XV w., murowana wieża z XV-XVIII w.

Uznając za dostatecznie wyjaśnioną problematykę rezydencji obronnej (drewnianej wieży mieszkalnej) Zarembów, przystąpiono do wyjaśnienia charakteru budowli Skarbczyka, który stanowi dziś pozostałość murowanej wieży gotyckiej z cegły, wzniesionej prawdopodobnie na

początku XV wieku, tuż po stwierdzonym pożarze drewnianej siedziby Zarembów. Wykop o wymiarach 3 x 6 m założono wzdłuż ściany północnej, odsłaniając w pierwszej kolejności fundament murowanej wieży. Fundament ten złożony był z dużych i średnich (waga ok. 50 — 5 kg) kamieni narzutowych oraz fragmentów cegieł, których układ sięgał do 2,75 m gł. Tylko do 1,20 m od powierzchni warstwy kamieni i cegieł spojone były zaprawą murarską. Przy okazji tych badań w całości odsłonięto wejście do podpiwniczenia, położone centralnie w stosunku do czworobocznej bryły wieży. Dokonano przy okazji częściowej odkrywki tynku nad łukiem wejścia, odsłaniając przynajmniej dwa różnorodne układy cegieł — najstarszych gotyckich i, jak się na obecnym etapie badań wydaje, z II poł. XVII w. W tym drugim okresie, co zostało już wcześniej w trakcie badań potwierdzone, dokonany został poważny remont gotyckiej architektury wieży. Ściany boczne wejścia zbudowane zostały z kamieni narzutowych i cegły XVII-wiecznej. Piwnica w obecnym stanie została całkowicie zasypana po 1945 roku. Ze względu na bezpieczeństwo zbiorów muzealnych w Skarbczyku, zaniechano dalszej penetracji jej wnętrza. Z tegorocznych badań pochodzą nieliczne materiały ruchome, głównie ceramiczne z okresu od XIII/XIV-XX w.

Materiały z badań przechowywane są w zbiorach Muzeum Regionalnego w Jarocinie.
Badania będą kontynuowane.

**Jawor, woj. legnickie zamek
AZP 81-20**

**Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Legnicy.**

Badania prowadził dr Jerzy Romanow i mgr Romuald Piwko. Finansował Jaworski Ośrodek Kultury. Dwa sezony badań 1989/90. Zamek średniowieczny.

Zamek usytuowany jest w południowo-zachodniej części młaiścia, na wysokiej skarpie, wyeksponowanej nad doliną rzeki Nysy Szalonej. Obecnie jest to trójskrzydłowa, masywna budowla z wewnętrznym dziedzińcem. Kolejne przebudowy zamku, a szczególnie XIX-wieczna, przystosowująca obiekt do funkcji więzienia, skutecznie zatępiły starsze fazy jego zabudowy. Do naszych czasów z dawnych elementów zabudowy zamku zachowała się średniowieczna piwnica, usytuowana w zachodniej części zamku oraz renesansowa, kwadratowa wieża.

W latach 1989-1990 na terenie zamku przeprowadzono pełnozakresowe badania archeologiczno-architektoniczne, których wynikiem było rozpoznanie najstarszych i kolejnych faz zabudowy zamku.

Faza I zamku z połowy XIII w. stanowi kamienna, prostokątna w planie budowla o wymiarach 7,5 x 8,0 m. Budowla ta — wieża mieszkalna, otoczona była wałem drewniano-ziemnym o bliżej nieokreślonej konstrukcji. Pozostałością tego wału jest gruba warstwa drobnych kamieni, żwiru i gliny, znajdująca się nad humusem pierwotnym, na terenie całego dziedzińca zamkowego.

Faza II — 2 połowa XIII w. Z tą fazą związana jest druga, także kamienna, prostokątna budowla wieżowa o wymiarach 9 x 11 m. Wyższe partie tego obiektu mogły być zbudowane z cegieł. Również w tej fazie funkcjonował wał o konstrukcji drewniano-ziemnej. Wieża fazy I uległa rozbitorce.

Faza III — koniec XIII w. Dawny wał, funkcjonujący w fazach I i II zostaje rozebrany. W jego miejsce powstaje kamienny mur kurtynowy o szerokości 2,20 m. W tym samym czasie również miasto zostaje otoczone murem o takiej samej konstrukcji.

Faza IV — XIV wiek. Likwidacji ulega wieża fazy II. Przy odcinku zachodnim muru kurtynowego wybudowany zostaje prostokątny, podpiwniczony budynek pałacowy. W tym samym czasie, lub nieco później, przy odcinku południowym kurtyny wybudowana zostaje kaplica zamkowa.

Faza V. Renesans, I połowa XVI w. Przy kurtynie wschodniej zamku zbudowane zostaje reprezentacyjne skrzydło pałacowe, jednoprzestrzenne o sklepieniu krzyżowym, wspartym na trzech filarach. W części południowo-zachodniej dziedzińca wzniesiona zostaje wieża oraz przylegająca do niej kaplica. Przy południowo-zachodnim narożu murów kurtynowych wybudowano wydłużoną, półcylindryczną basteję. W trakcie badań stwierdzono, że elewacje zamku od strony dziedzińca dekorowane były sgrafittem.

Faza VI. Druga połowa XVII wieku. Budowa skrzydła przy kurtynie południowej.

Faza VII. Druga połowa XIX w. Przebudowa zamku na więzienie.

Dokumentacja znajduje się u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Legnicy.

**Jawor, woj. legnickie
AZP 81-20**

Muzeum Regionalne w Jaworze

Badania prowadził dr Jerzy Romanow i mgr Romuald Piwko. Finansowało Muzeum Regionalne w Jaworze. Zamknięty sezon badań. Studnia